

Mladá veda

Young Science

Asociácia doktorandov Slovenska
Determinanty pracovnej mobility na Slovensku
Úvod do problematiky nákupných centier

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 8, ročník 5., vydané v decembri 2017

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Pltník v Pieninách. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

Mgr. Martin Hajduk (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

POTENCIÁL SVETOVÉHO PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA UNESCO JASKYNE DOMICA NEVYUŽITÝ

THE POTENTIAL OF THE UNESCO WORLD HERITAGE SITE DOMICA CAVE IS
WEASTED

Tünde Dzurov Vargová¹

Autorka pôsobí ako interná doktorandka na Katedre turizmu a hotelového manažmentu, Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove. V rámci svojho výskumu sa venuje problematike vplyvu systému manažérstva kvality na rozvoj cestovného ruchu v Európskom priestore.

The author works as an internal doctoral student at the Department of Tourism and Hotel Management, Faculty of Management of Prešov, University in Prešov. In her research, she analysis an impact of the quality management system on the development of tourism in the European space.

Abstract

The development of tourism in Slovakia as well as in the world, an analysis of its internal and external environment, show that tourism in Slovakia represents a potential that can positively influence the economy of the countryside. However, tourism must be a competitive sector and its sustainable development must be ensured. In such a development, tourism can positively influence individual regions while creating new job opportunities.

Keywords: cultural and natural heritage, cave, tourism, visitor, quality

Abstrakt

Vývoj cestovného ruchu na Slovensku, ako aj vo svete, analýza jeho vnútorného a vonkajšieho prostredia dokumentujú, že cestovný ruch na Slovensku predstavuje potenciál, ktorý môže pozitívne ovplyvniť ekonomiku krajiny. Cestovný ruch však musí predstavovať konkurencieschopný sektor a je potrebné zabezpečiť jeho trvalo udržateľný rozvoj. Pri takomto vývoji môže cestovný ruch pozitívne ovplyvniť jednotlivé regióny a zároveň vytvárať nové pracovné príležitosti.

Kľúčové slová: kultúrne a prírodné dedičstvo, jaskyňa, cestovný ruch, návštevník, kvalita

¹ Adresa pracoviska: Mgr. Tünde Dzurov Vargová, Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita, Konštantínova 16, 080 01 Prešov
E-mail: tunde.dzurov.vargova@smail.unipo.sk

Úvod

Cieľom predkladaného článku je predstaviť jaskyňu Domica, ktorá je vzhľadom na jej primárnu ponuku atraktívnym cieľovým miestom pre domácich, aj zahraničných návštevníkov. V článku bližšie skúmame dôvody zlého stavu cestovného ruchu v oblasti jaskyne, porovnávame cestovný ruch jaskynného komplexu na území dvoch štátov a navrhujeme riešenia pre rozvoj cestovného ruchu v danej lokalite.

Jaskyne a priepasti Slovenského krasu ako pamiatka UNESCO

Kultúrne dedičstvo a prírodné dedičstvo spolu predstavujú nevyčísliteľné a nenahradiťelné vlastníctvo nielen národov, ale ľudstva ako celku. Strata, ku ktorej dôjde znehodnotením, alebo celkovým zničením ktoréhokoľvek z týchto najviac cenených hodnôt dedičstva ľudstva, bude znamenať ochudobnenie dedičstva všetkých národov sveta (Klinda, 2000).

Národný park Slovenský kras je veľmi vzácne, svojrázne a najväčšie slovenské krasové územie. Svojimi typickými a svojráznymi javmi patrí k najbohatším a najkomplexnejšie vyvinutým krasovým územím u nás. Kým väčšinu slovenských pohorí charakterizuje vyvýšený chrbát, Slovenský kras vyniká plochosťou reliéfu a náhornou krasovou plošinou, do ktorej sú vhlbené krásne doliny v tvare kaňonov a tiesňav (Jakál, 2005).

Vyvinutosťou krasového reliéfu a skoro úplným zastúpením krasového fenoménu v miernych klimatických oblastiach vzbudili územie Slovenského krasu spolu s príľahlou krasovou oblasťou v Maďarskej republike právom záujem vo svetových odborných kruhoch a po obvyklom procese postupného posudzovania a schvaľovania boli do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO v roku 1995 v Berlíne zaradené vybrané jaskyne a priepasti Slovenského a Aggtelekského krasu ako spoločný projekt slovenskej a maďarskej strany (obr. 1). Tieto skutočnosti si vyžadujú zvýšenú starostlivosť a ochranu celého územia Slovenského krasu, ktorý je navyše aj biosférickou rezerváciou svetového významu (Vargová, 2006).

Poslaním biosférických rezervácií je zaoberať sa jednou z najdôležitejších otázok, pred ktorými stojí súčasný svet. Biosférické rezervácie sú oblasťami suchozemských, morských, alebo pobrežných ekosystémov, ktoré boli medzinárodne uznané v rámci programu UNESCO človek a biosféra (Lisický, 1997).

Zaradená lokalita do zoznamu UNESCO spĺňa určité kritériá: dostatočná rozloha, obsahuje všetky, alebo väčšinu navzájom súvisiacich prvkov a má schopnosť samozáchovy. Veľmi dôležitým faktom je, že lokalita zapísaná do zoznamu svetového dedičstva má zabezpečenú dlhodobú právnu ochranu.

Zaradením do zoznamu UNESCO sa pamiatky dostávajú pod ochranu tejto svetovej organizácie. Ústredným motívom projektu bola skutočnosť, že ide o pomerne malé územie so sústredeným výskytom najmä podzemných krasových foriem, ale aj skoro všetkých foriem povrchového krasu nášho klimatického pásma.

Prírodné dedičstvo je príkladom vývoja ojedinelého krasového geosystému s prvkami výnimočnej krásy. Možno ho považovať za skupinu prírodných javov tvorenú fyzickými a biologickými útvarmi, ktoré majú z estetického a vedeckého hľadiska výnimočnú svetovú hodnotu. Povinnosťou štátu k pamiatkam zaradených do zoznamu UNESCO je predovšetkým

zabezpečiť označenie, ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdanie prírodného dedičstva budúcim generáciám.

Zo 712 jaskýň a priepastí Národného parku Slovenský kras a jej okolia sa stalo svetovým dedičstvom týchto 12 prírodných pamiatok: jaskyňa Domica (5216 m), Gombasecká jaskyňa (1525 m) so Silickou ľadnicou (1100 m), Jasovská jaskyňa (2704 m), Krásnohorská jaskyňa (1100 m) s najvyšším stalagmitom (32,706 m), Ochtinská aragonitová jaskyňa (250 m), Drienovská jaskyňa (1073 m), Hrušovská jaskyňa (780 m), Skalistý potok – Kunia priepasť (3833 m + 813 m), Diviačia priepasť (-123 m), Zvonivá jama (-100,5 m), Snežná diera (80 m), Obrovská priepasť (-103 m).

6. 12. 1995 Výbor svetového dedičstva pri UNESCO na svojom zasadnutí v Berlíne schválil nomináciu a týmto aktom bolo 12 prírodných pamiatok zaradených do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Obr. 1 – Pamätný kameň

Zdroj: vlastné spracovanie

Jaskyňa Domica – perla Slovenského krasu

Jaskyne sú skutočnými klenotmi prírody. Sú ozdobou prírody i ľudí, ktorí ich odkrývali. Horninové prostredie, nezvyčajné pôsobenie vody, svojrázne podzemné tvary a výplne, osobitná klíma, nálezy osídlenia a pamiatok človeka, pozostatky zvierat z dávnej minulosti i súčasná fauna vytvárajú pestrú a pre väčšinu z nás záhadnú mozaiku sveta jaskýň.

V krase je doteraz známych viac než sedemsto jaskýň a priepastí, z toho na území Slovenska vyše štyristo. Otvory do podzemia sú často veľkolepé a neprehliadnuteľné, poznané stáročia. Ale i nenápadné, ukryté medzi skalami, či v hustom poraste. Niektoré sú dokonca neviditeľné, a preto ich treba najprv objaviť. Avšak všetky miesta, kde sa podzemie krasu znenazdajky otvára, lákajú. Odpradávná priťahujú svojím mystériom, ako magické prepojenie do iného priestoru, pozornosť človeka (Buzinkay, 2001).

Medzi najvýznamnejšie a najkrajšie jaskyne Slovenského krasu patrí nepochybne jaskyňa Domica (obr. 3 – 5). Nachádza sa 10 kilometrov juhovýchodne od obce Plešivec, na južnom okraji Silickej planiny, v blízkosti štátnych hraníc s Maďarskou republikou (Droppa, 1961).

Jaskyňa Domica leží v Národnej prírodnej rezervácii Domické škrapy, na území Národného parku a Biosférickej rezervácie Slovenský kras. Vchod do jaskyne Domica sa nachádza na južnom úpätí rovnomenného kopca (obr. 2). Nadmorská výška je 339 metrov (Bella, 2003).

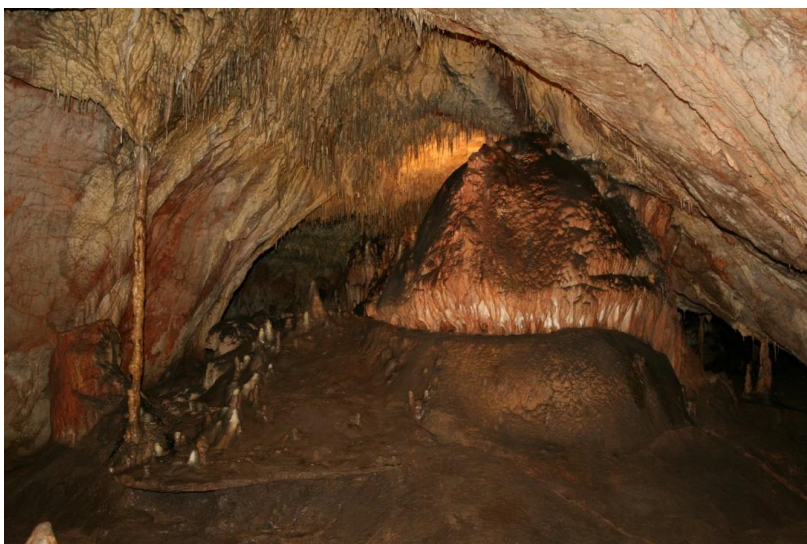
Jaskyňa Domica sa nachádza v katastrálnom území obce Kečovo. V blízkosti jaskyne sa nachádzajú aj ďalšie významné krasové javy, ako sú napr. Kečovské škrapy, Kečovská vyvieračka a neprístupná prírodná pamiatka Ardovská jaskyňa (Bella, Lalkovič, 2008).

"Dĺžka jaskyne Domica je 5358 m. Tvorí jednotný genetický celok s jaskyňou Baradla v Maďarskej republike v celkovej dĺžke asi 25 km, z ktorého necelá 1/4 je na území Slovenskej republiky" (Bella, 2003).

Jaskyňa Domica je najdlhšou a najznámejšou jaskyňou Národného parku Slovenský kras. Púta pozornosť nielen významnými geomorfologickými hodnotami, ale aj vzácnymi archeologickými nálezmi, bohatým výskytom sintrových bubnov a štítov a veľkým počtom rôznych druhov netopierov (Bella, 2005).

Obr. 2 – Vstup do jaskyne
Zdroj: vlastné spracovanie

Obr. 3 – Černošská chatrč
Zdroj: vlastné spracovanie

Obr .4 – Stalaktity
Zdroj: vlastné spracovanie

Obr. 5 – Jaskynná výzdoba
Zdroj: vlastné spracovanie

História jaskyne

Vo svete je pomerne málo jaskýň, v ktorých sa nachádza krása s vedeckým významom, ak máme na mysli archeologické hodnoty, vyplývajúce z nájdených materiálnych pamiatok, dokazujúcich, že takéto jaskyne boli aj sídliskom našich najstarších predkov. Zo slovenských jaskýň podľa tohto kritéria prvenstvo patrí jaskyni Domica, ktorá sa nachádza na Silickej planine pri Kečove v Slovenskom krase (Bárta, 1996).

Jaskyňa Stará Domica bola známa už dávno, no terajšia jaskyňa Domica sa objavila až neskôr. Tento objav nebol náhodný, prispela k nemu tvrdá a vytrvalá práca Jána Majku, ktorá viedla k odkrytiu jedinečného prírodného skvostu a obohatila prírodné krásy našej krajiny (Bella, 2005).

Jaskyňa Domica poskytovala krátkodobé útočisko aj najstarším neolitickým obyvateľom východného Slovenska (Bella, Lalkovič, 2010).

V roku 1926 prenikol objaviteľ jaskyne priepasťou do rozsiahlych podzemných priestorov Domice, v ktorých sa našlo množstvo rozličných archeologických nálezov. Na viacerých miestach sa zistili kolové jamy obytných objektov a ohniská. Množstvo zrekonštruovaných nádob z črepov, ako aj terasovito odkopaný svah jemnej hliny na brehu Styxu so stopami odtlačkov kamenných nástrojov svedčí o výrobe keramiky. Hladidlá, šidlá, šipy, hrebeň, prsteň, ozdobená valcovitá obrúčka a udica reprezentujú vrchol neolitického opracúvania kostí. Zachovali sa i závesky z mušlí a zvieracích zubov. Z kamenných nástrojov sú zastúpené hladené sekerky, klíny a mlat s prevrtaným otvorom i štiepané kamenné nástroje – nože a škrabadlá. Dôkazom výroby tkanín je nález otlaku hrubej tkaniny v hline, hlinené prasleny i zlomok kužeľovitého tkáčskeho závažia. Zadné časti jaskyne boli pravdepodobne posvätnými a kultovými miestami, kde sa zachovali kresby uhl'om. Domica je jedným z najvýznamnejších nálezísk bukovohorskej kultúry na Slovensku.

Súčasný stav jaskyne

Jaskyňa Domica nám ponúka dve sprístupnené trasy, ktoré majú spolu dĺžku 1315 metrov. Krátky okruh má dĺžku 780 metrov a prevýšenie na tejto trase je zanedbateľné 3-7 metrov. Dĺžka trvania tejto prehliadky je približne 45 minút. Druhá sprístupnená trasa je okruh s plavbou. Tá má dĺžku 930 metrov, z toho plavba je 150 metrov. Dĺžka trvania tejto trasy je približne 60 minút. Teplota v jaskyni sa pohybuje od 10,2 do 11,4 stupňov Celzia.

Návštevníci tu môžu obdivovať veľké množstvo sintrových útvarov, z ktorých najzaujímavejšie sú asi Rímske kúpele v Majkovom dóme. Jaskyňa je okrem toho aj významným archeologickým náleziskom, žil v nej neolitický človek pred 5-6 tisíc rokmi. Pri vykopávkach sa našli rôzne kostené a kamenné predmety, ktorých časť môžeme vidieť vo vstupnej hale (Interné materiály, 2017). Okrem krásnych podzemných priestorov však jaskyňa ponúka návštevníkom omnoho viac. Jednou z nich je aj jedinečná nielen slovenská, ale aj európska atrakcia, plavba v podzemí. Cenník podľa jednotlivých trás uvádzame v tabuľke 1.

Jaskyňa Domica je otvorená od 1. februára až do 31. decembra, každý deň okrem pondelka. Prevádzkovanie plavby po rieke Styx závisí od dostatku vody v podzemných tokoch. Prehliadku jaskyne dopĺňa environmentálno-výchovná expozícia, ktorá sa nachádza vo vstupnom areáli. Takisto je možnosť navštíviť náučný chodník vedúci cez Národnú prírodnú rezerváciu Domické škrapy (Bella, 2005).

Environmentálno-výchovná expozícia v areáli jaskyne - Pôvodná expozícia archeologických nálezov a sintrovej výzdoby bola inštalovaná vo vstupných priestoroch jaskyne Domica. V rokoch 2004-2005 túto expozíciu rozšírili o 5 ďalších vitrín s názornou ukážkou škráp, jaskýň, závrto, archeologických predmetov a historickej expozície. Vitríny sú doplnené 8 panelmi, ktoré predstavujú základné typy jaskýň, závrto, škráp, sintrovej výplne, skalných tvarov v jaskyniach, archeologických predmetov, jaskynných živočíchov a úlohu vody v krase. V areáli jaskyne bola zriadená aj miestnosť s veľkoplošným premietaním náučno-výchovných filmov. V exteriéri sa má v najbližšej dobe vybudovať expozícia základných horninových typov Slovenského krasu (Interné materiály, 2017).

V súčasnej dobe je plavba po rieke Styx mimo prevádzky. Je to kvôli nepriaznivému stavu vody. Tento rok boli zimné zrážky veľmi slabé. Na člnkovanie po Styxe treba aspoň 90 centimetrov, aby sa člny udržali na vode, no momentálne sú jazierka a rieka úplne suché. V súčasnosti je v ponuke len krátky okruh bez plavby. Aj napriek tomu, Domica má stále čo ponúknuť.

Trasa	Dospelí	Deti 6-15r., invalidi	Študenti, > 60 rokov	Foto-Video bez použitia statívu	Mimoriadny vstup
Domica - Okruh s plavbou	8,00 €	4,00 €	7,00 €	7,00 €	50,00 €
Domica - Krátky okruh	6,00 €	3,00 €	5,00 €	7,00 €	50,00 €

Tab. 1 – Cenník jaskyne Domica

Zdroj: www.ssj.sk

Turizmus v lokalite jaskyne Domica

Aj keď jaskyňa Domica má veľký potenciál v kruhu turistov, cestovný ruch v tejto oblasti postupne upadá. Hlavným dôvodom je slabá /skôr žiadna/ starostlivosť o exteriér. Neudržiavaná verejná zeleň, neupravené verejné priestranstvá, málo kvetinovej výzdoby a preplnené odpadkové koše po príchode turistu odradia. Návštevník veľmi citlivo vníma vonkajšie prostredie, jeho čistotu a ekologické správanie sa domáceho obyvateľstva a poskytovateľov služieb. Na maďarskej strane je situácia neporovnateľne lepšia a návštevník môže zažiť „kultúrny šok“ pri prechode hranicami. Stav okolia jaskyne Baradla, ktorá tvorí jeden jaskynný systém s Domicou a je na povrchu vzdialený iba 4 km je neporovnateľný. Na prvý pohľad turistu zaujme pekne upravené okolie jaskyne, detské ihrisko, niekoľko reštaurácií a dokonca kemping aj s chatkami. Miest na parkovanie je veľa, parkovné je bezplatné. Oproti jaskyni sa nachádza množstvo stánkov a bufetov s občerstvením. Každoročne sa tu organizujú rôzne podujatia pre širokú verejnosť. Zážitkom z návštevy jaskyne je nepochybne koncertná sála, v ktorej sa pravidelne konajú koncerty a svadobné obrady.

Okrem čistoty a upravenosti okolia je dôležitý aj dizajn a architektúra zodpovedajúce danému prírodnému prostrediu. V SR sú mnohé lokality poškodené funkcionalizmom minulého režimu. Aj napriek tomu, že od tohto obdobia uplynulo už vyše 20 rokov pozorujeme množstvo zariadení, ktoré často nezapadajú do prostredia. Okolie jaskyne Domica nie je v tomto smere výnimkou. Schátralé budovy (obr. 6), nebezpečné prostredie, chýbajúce sociálne zariadenia v exteriéry jaskyne odrádzajú okoloidúceho potencionálneho návštevníka. Nedostatočná pozornosť sa venuje na slovenskej strane tiež parkovacím plochám, ktoré sú poddimenzované a za neprijateľné považujeme ich spoplatnenie (bez ohľadu na dĺžku času parkovania).

Podľa Gučíka (2001) nie je možné rozvíjať cestovný ruch bez ubytovacích a stravovacích služieb. Vybavenosť ubytovacích zariadení významnou mierou vyplýva na kvalitu poskytovaných služieb a tým ovplyvňuje spokojnosť návštevníkov.

V okolí jaskyne Domica sa ubytovacie zariadenia nenachádzajú. Najbližšie sa turisti majú možnosť ubytovať v meste Rožňava cca. 25 km od jaskyne, alebo pri jaskyni Baradla vzdialenej 4 km v Maďarskej republike. Fungovalo tu zariadenie Domica Resort, ktoré bolo v roku 2010 zatvorené. Bol to moderný komplex budov, ktorý okrem ubytovacích a stravovacích služieb ponúkal aj wellness pobyty pre návštevníkov. Po dvoch rokoch prevádzky bol areál z doteraz nevyjasnených dôvodov zatvorený a odvtedy chátra (obr. 7).

Obr. 6 – Schátralé budovy bývalých ubytovacích zariadení
Zdroj: vlastné spracovanie

Obr. 7 – Zdevastovaný Domica Resort
Zdroj: vlastné spracovanie

Návrhy a riešenia využitia potenciálu jaskyne

Aby turisti nenavštevovali iba Maďarskú stranu jaskyne je nevyhnutné vybudovať služby potrebné pre komplexné fungovanie cestovného ruchu v oblasti. Aby mohol účastník cestovného ruchu využívať primárny potenciál, ktorý je hlavným cieľom jeho účasti v mieste cestovného ruchu, musia byť vytvorené vhodné podmienky vo forme sekundárnej ponuky a to v rozsahu a kvalite zodpovedajúcej významu primárnej ponuky, pričom je nevyhnutné zároveň vychádzať z potrieb cieľových skupín a z dopytu po konkrétnych formách služieb.

Na dokonalé uspokojenie potrieb účastníkov cestovného ruchu nepostačuje poskytovať len ubytovacie a stravovacie služby, ale aj ďalšie služby označované ako doplnkové služby, ktoré majú pobyt v cieľovom mieste nielen spríjemniť, zatriktívniť, ale i napomôcť dosiahnutie očakávaných cieľov. Patria k nim aj rôzne sprievodné programy na nenútené, voľné a pritom zaujímavé využitie času hostí počas pobytu v cieľovom mieste. (Orieška, 1998).

Dôležité je zabezpečiť analýzu aj prehodnotenie aktuálneho stavu príľahlej oblasti a hľadať riešenie a možnosti na vybudovanie kvalitnej infraštruktúry :

- Vhodné parkovisko.
- Vybudovanie priestranstva pre voľné chvíle turistov.
- Služby formou stravovacích a ubytovacích služieb.
- Voľnočasové aktivity.
- Drobná infraštruktúra.
- Detské ihrisko.

V okolí jaskyne Domica sa tiahne Cyklomagistrála Slovenský kras, ktorej celková dĺžka dosahuje 200 km. Zriadenie požičovne bicyklov pri parkovisku by zvýšil záujem o návštevu jaskyne aj turistov, ktorí uprednostňujú aktívny pohyb. Vyznačené turistické trasy počnúc Náučným chodníkom vedúcim ponad jaskyňu ponúkajú nádherný pohľad na jedinečnosť Domických škrapov a umožňujú turistom sledovať zaujímavú a unikátnu flóru a faunu. Náučný chodník sa začína pri vstupnom areáli jaskyne Domica, pri pamätnej tabuli Národného parku Slovenský kras (obr. 9). Trasa chodníka je náročnejšia len v jeho začiatku, keď stúpa pod kótu Čertova diera (465 m n. m). Potom chodník pokračuje mierne zvlnenou krajinou a v závere sa vracia späť k jaskyni Domica.

Náučný chodník (obr. 8) pozostáva z piatich informačných panelov: prvý je venovaný národnému parku, druhý podáva informácie o náučnom chodníku, tretí o faune, štvrtý o geológii a geomorfológii a piaty panel podáva informácie o flóre. Náučný chodník je v teréne i na tabuliach označený priečnym zeleným pásom v bielom štvorcovom poli, tvorí uzavretý okruh. Jeho prehliadka trvá približne 45 minút.

Obr. 8 – Náučný chodník
Zdroj: vlastné spracovanie

Obr. 9 – Pamätný kameň k 20. výročiu zápisu jaskýň Slovenského a Aggteleckého krasu do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO
Zdroj: vlastné spracovanie

V západnej Európe sú významnou súčasťou cestovného ruchu jaskyne najmä v Rakúsku, Taliansku, vo Francúzsku, ale i v Slovinsku. Veľký záujem je aj o jaskyne prehistorického človeka s nástennými maľbami, ako sú francúzska Leschaux či španielska Altamíra. V niektorých európskych krajinách umožňuje legislatíva verejnosti tiež spoznávanie neprístupných jaskýň či ich prenájom na podnikateľské účely. Na Slovensku je to skôr naopak. Prísne zákony a komplikované procedúry udeľovania výnimiek nás brzdia v objaviteľskej a prieskumnej práci, tvrdia dobrovoľní jaskyniari.

Kvalitu cieľového miesta nevytvárajú len jej významné atraktivity. Dôležitú úlohu zohráva ľudský potenciál. O jaskyne, ktoré sú súčasťou národného prírodného dedičstva, sa stará Správa slovenských jaskýň (SSJ) v Liptovskom Mikuláši. Je príspevkovou organizáciou ochrany prírody rezortu životného prostredia. Prevádzkuje sprístupnené jaskyne a zaoberá sa ochranou, výskumom i propagáciou celého jaskynného potenciálu Slovenska.

V prípade jaskyne Domica navrhujeme zvýšiť úroveň manažovania jaskyne prostredníctvom zavedenia postupov orientovaných na pracovníkov čím sa zvýši ich externé a interné vnímanie kvality potenciálu, akým jaskyňa Domica disponuje.

Dôležitou súčasťou je aj komunikácia medzi personálom a zákazníkmi. Personál je veľmi dôležitou súčasťou jaskyne. Reprezentuje zariadenia ako celok a je hlavným aktérom kontaktu s návštevníkmi, ktorý si aj podľa správania sa zamestnancov vytvárajú obraz o fungovaní jaskyne a jeho kvalite. Zamestnanci by mali byť milí a ústretoví. V dnešnej dobe je stále výraznejšou devízou, ak personál ovláda cudzie jazyky. Jazyková zdatnosť by mala byť súčasťou kvalitného personálu.

Pre zamestnancov navrhujeme v pravidelných intervaloch realizovať externé a interné školenia ohľadom moderného riadenia systému manažérstva kvality so zameraním v oblasti činností s dôrazom na úspešnú stratégiu riadenia jaskyne.

Hlavným dôvodom je pravdepodobne nedostatočná organizácia práce na úrovni SSJ so sídlom V LM ako napríklad: chýbajúca politika kvality, chýbajúce ciele kvality, chýbajúce úlohy zo strany vedúcich zamestnancov Správy SJ smerom nadol na správcu jaskyne a na ostatných zamestnancov jaskyne Domica, nedokonalý a nevyhovujúci – neefektívny kontrolný systém na ich činnosti.

Vedenie SSJ nemá stanovené kvalitné požiadavky na jaskyňu Domica s cieľom zabezpečiť kvalitné služby pri zvažovaní kľúčových interných a externých záležitostí – faktorov, ktoré ich ovplyvňujú pri výkone činností.

Je potrebné na úrovni SSJ v spolupráci so zodpovednými zamestnancami a kompetentnými osobami vrátane so zodpovednými členmi – osobami Ministerstva životného prostredia SR vykonať podrobnú analýzu a na základe výstupov z analýzy prijímať potrebné účinné nápravné opatrenia ako napr.:

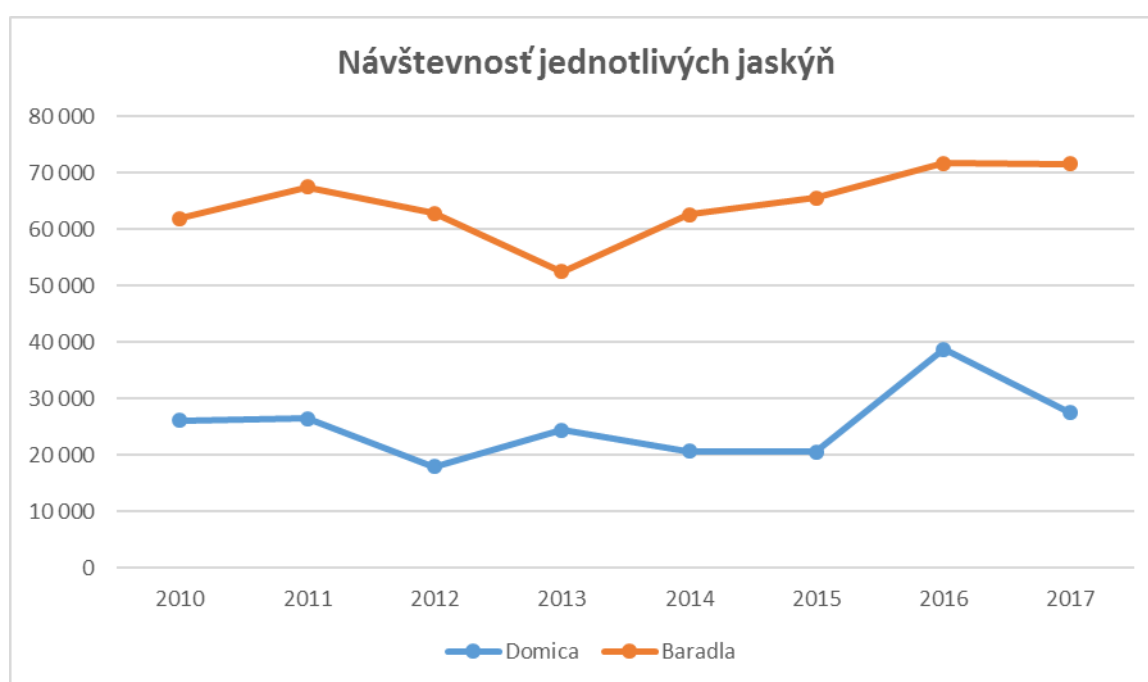
- vypracovať politiku kvality na úspešné fungovanie SSJ,
- vypracovať politiku kvality pre jednotlivé jaskyne (vypracovanú a schválenú politiku kvality vyvesiť na viditeľné miesto, ktorá bude k dispozícii aj pre turistov),
- vypracovať konkrétne ciele kvality pre jednotlivé jaskyne, hlavne pre správcov jednotlivých jaskýň,
- vypracovať úlohy na zabezpečenie cieľov kvality (na ciele kvality a úlohy určiť termíny a tiež zodpovedného zamestnanca) pri plánovaní. Na dosiahnutie cieľov kvality musia byť určené:
 - čo sa bude robiť,
 - aké zdroje sa budú vyžadovať,
 - kto bude zodpovedný,
 - kedy budú dokončené,
 - ako sa budú hodnotiť výsledky.

Pre správcov jednotlivých jaskýň určiť roly, zodpovednosť a právomoci. Formou školení zvýšiť úroveň odbornosti správcov jaskýň ako aj ostatných zamestnancov jaskýň. V pravidelných intervaloch hodnotiť odbornosť a výkonnosť správcov jaskýň a jednotlivých zamestnancov jaskýň (podľa výsledkov hodnotenia prijímať potrebné nápravné opatrenia ako napr.: odmeňovanie, plánovanie ďalších školení, alebo podľa potreby hľadať kvalitnejšieho nástupcu, nakoľko tieto pozície, funkcie trvajú podľa skúseností až do dôchodkového veku).

Politika kvality popisuje celkové zámery a smer pôsobenia organizácie v oblasti kvality a riadenia vedúcimi zamestnancami. Vrcholový manažment musí vypracovať, implementovať a udržiavať politiku kvality, ktorá:

- je vhodná na účel pre súvislosti organizácie a jej strategické smerovanie,
- poskytuje rámec na nastavenie cieľov kvality,
- obsahuje záväzok na splnenie aplikovateľných požiadaviek,
- obsahuje záväzok na trvalé zlepšovanie systému manažérstva kvality.

Kvalita sa v cestovnom ruchu považuje za jeden z rozhodujúcich faktorov spokojnosti zákazníkov. Spokojný zákazník sa opätovne vracia, šíri dobré meno, a tak predstavuje pre organizácie cestovného ruchu možnosť zabezpečenia stabilnej pozície na trhu. Po vstupe do Európskej únie sú aj slovenské organizácie cestovného ruchu nútené čeliť silnejúcej konkurencii. Aj pre ne je kvalita rovnako základným predpokladom presadenia sa na domácom trhu, vnútornom trhu Európskej únie a medzinárodných trhoch v silnejúcej konkurencii. Kvalita je vážnym problémom slovenského cestovného ruchu, pre ktorý je charakteristický nepomer medzi kvalitou a cenou. V cestovnom ruchu na Slovensku je preto nevyhnutné venovať kvalite náležitú pozornosť. Významnú úlohu môžu mať pritom značky kvality, ktoré dokážu zabezpečiť, zvyšovať kvalitu a uľahčiť rozhodovanie zákazníka tým, že kvalitu aj preukazujú (Bartková, 2006).

Graf. 1 – Návštevnosť jednotlivých jaskýň

Zdroj: vlastné spracovanie

Návštevnosť jednotlivých jaskýň

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jaskyňa Domica	26 045	26 422	17 862	24 384	20 635	20 527	38 730	27 461
Jaskyňa Baradla	61 913	67 541	62 871	52 529	62 618	65 617	71 752	71 635

Tab. 2 Návštevnosť jednotlivých jaskýň

Zdroj: vlastné spracovanie

Ako je zrejmé z údajov uvedených v tabuľke (tab. 2) a v grafe (graf 1) v jaskyni Baradla miestami prevláda aj trojnásobne väčší počet návštevníkov ako v jaskyni Domica. Počet v

rokoch, kedy bolo v jaskyni Domica menej turistov samozrejme negatívne ovplyvňoval hlavne nízky, prípadne žiadny výskyt vody, čo obmedzilo prevádzku plavby po rieke Styx v jaskyni. Rozdiel medzi jaskyňami na slovenskom a maďarskom území je v období ich prevádzkovania počas roka pre návštevníkov. Kým jaskyňa v Maďarsku je prevádzkovaná celoročne 7 dní v týždni (až na obdobia, keď kvôli vysokej hladiny vody by ich návšteva bola znemožnená), tak na Slovensku je jaskyňa sprístupnená 11 mesiacov v roku (február až december) 6 dní v týždni. Pravdepodobne to vychádza z poslanca prevádzkovateľov jaskýň. Kým na Slovensku jaskyne patriace pod celoštátnu organizáciu Správa slovenských jaskýň má centralizovaný prístup k prevádzkovaniu všetkých jaskýň na Slovensku rovnako, nezávisle od ich umiestnenia z hľadiska návštevnosti alebo klimatických podmienok, tak v Maďarsku sú jaskyne prevádzkované decentralizovane príslušným národným parkom – Agteleki Nemzeti park. Ďalší významný rozdiel z hľadiska cestovného ruchu v prípade prírodných atrakcií je, že kým na Slovensku Správa národného parku má za prioritu ochranu územia národného parku a nemá v programe rozvoj cestovného ruchu, tak v Maďarsku Správa aggtelegského národného parku má jednu z hlavných úloh koordináciu trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu na území národného parku.

Záver

Jaskyňa Domica má svojim návštevníkom rozhodne čo ukázať. Je atraktívnym cieľovým miestom pre návštevníkov nielen z okolitých krajín, ale z celého sveta. Je dôležité vytvoriť dojem príjemného prostredia, s príjemným a kvalifikovaným personálom a v neposlednom rade, aj s kvalitnými službami, aby boli návštevníci spokojní v dnešnom konkurenčnom prostredí. Kvalitu cieľového miesta nevytvárajú len jej významné atraktivity (pamiatka UNESCO), ale aj mnohé ďalšie prvky v ponuke cestovného ruchu. A pokiaľ tieto nie sú na zákazníkmí požadovanej úrovni, znižuje to vnímanú kvalitu ponuky celého cieľového miesta. Dôležitou súčasťou postupu práce bol terénny výskum a rozhovor s návštevníkmi, čo umožnilo posúdenie reálneho stavu prírodného prostredia a posúdenie celkovej oblasti a vyvodenie záverov a návrhov.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. Ing. Peter Gallo, CSc.*

Použitá literatúra

1. BARTKOVÁ, A. 2006. *Vnímanie a význam značiek kvality pri rozhodovaní v cestovnom ruchu*. In Ekonomické revue cestovného ruchu. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bella, 2006, s. 83-88.
2. BELLA, P. 2003. Slovensko. *Sprístupnené jaskyne*. Liptovský Mikuláš : Grafon, 2003. 64 s. ISBN 80-89130-08-9.
3. BELLA, P. 2005. *Národná prírodná pamiatka Jaskyňa Domica*. In Krásy Slovenska. 2005, roč. 82, č. 5-6, s. 30-31.
4. BELLA, P. LALKOVIČ, M. 2008. *Domica*. Liptovský Mikuláš : Grafon, 2008. ISBN 978- 80-89130-51-1.
5. BUZINKAY, A. a i. 2001. vyd. Kras : *Rožňava a okolie*. Rožňava 2001.
6. DROPPA, A. 1961. *Domica - Baradla jaskyne predhistorického človeka*. Bratislava : Šport, 1961. 150 s.

7. GUČÍK, M. 2001. *Cestovný ruch. 1. vyd.* Bratislava : Svornosť a. s., 2001. 105 s. ISBN 80- 08-03071-2.
8. INTERNÉ MATERIÁLY. 2014. Domica - Cenník. [online]. Liptovský Mikuláš, 2014. [cit. 2014.02.10.] Dostupné na internete: <http://www.ssj.sk/sk/jaskyna/7-domica#cennik>
9. INTERNÉ MATERIÁLY. 2014. Domica - Otváracie hodiny. [online]. Liptovský Mikuláš, 2014. [cit. 2014.02.10.] Dostupné na internete: <http://www.ssj.sk/sk/jaskyna/7-domica#otvaracie-hodiny>
10. INTERNÉ MATERIÁLY. 2014. Domica - Trasa. [online]. Liptovský Mikuláš, 2014. [cit. 2014.02.10.] Dostupné na internete: <http://www.ssj.sk/sk/jaskyna/7-domica#cennik>
11. INTERNÉ MATERIÁLY. 2014. Environmentálno-výchovná expozícia v areáli jaskyne Domica. [online]. Liptovský Mikuláš, 2014. [cit. 2014.02.10.] Dostupné na internete: <http://www.ssj.sk/sk/clanok/30-environmentalno-vychovna-expozicia-v-areali-jaskynedomica>
12. JAKÁL, J. 2005: *Slovenský kras*. In Krásy Slovenska, 82, máj – jún 2005, č. 5 – 6, s. 24 – 26.
13. LISICKÝ, J. 1997 *Biosférické rezervácie*. Bratislava.
14. ORIEŠKA, J. 1998. *Služby cestovného ruchu. 1. vyd.* Banská Bystrica : , 1998. 260 s. ISBN 80-8055-110-3.
15. VARGOVÁ, T. 2006. *Propagácia Národného parku Slovenský kras*, Diplomová práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra Manažmentu kultúry a turizmu.